3.10.2024

Sivistysvaliokunnalle

Arenen lausunto hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

HE 109/2024 vp

- Ammattikorkeakoulujen taloudellinen tilanne heikkenee entisestään edelliseen vuoteen verrattuna hallituksen talousarvioesityksessä. Hallituksen leikkaukset vähentävät ammattikorkeakoulujen reaalista rahoitusta noin 6 miljoonalla eurolla. Ammattikorkeakoulujen reaalinen rahoitustaso on vuoden 2025 talousarvioesityksessä noin 200 miljoonaa euroa pienempi kuin vuonna 2011.
- Talousarvioesitys ei ota lainkaan huomioon ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteiden merkittävää nostoa, jonka myötä ammattikorkeakoulujen **tutkintotavoitteet kasvavat kolmanneksella** vuosille 2025–2028 verrattuna vuosien 2020–2022 tutkintojen keskiarvoon.
- Kansallisia tavoitteita koulutustason nostosta nuorissa aikuisissa 50 prosenttiin ikäluokasta ei saavuteta ilman lisärahoitusta ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen. Ammattikorkeakoulut kantavat jo nyt päävastuun koulutustason nostosta; sekä määrällisesti, että haastavimpien koulutettavien osalta.
- T&K-rahoituksen kohdistamisessa tulee painottaa nykyistä enemmän sitä osaa TKI-järjestelmästämme, mikä ei nyt toimi eli käyttäjälähtöistä soveltavaa tutkimusta ja kehittämistä, joka tehdään alusta alkaen yhdessä Suomen talouskehitystä edistävien tulosten hyödyntäjien kanssa. Samoin TKI-rahoituksen on palveltava paremmin palvelualojen ja kaupan sekä pk-yritysten tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tässä suurin potentiaali on laaja-alaisella yhteistyöllä ammattikorkeakoulujen kanssa.
- T&K-rahoitusta tulee kohdentaa suoraan ammattikorkeakouluille. Pelkkä hankemuotoinen rahoitus ei lisää riittävästi ammattikorkeakoulujen mahdollisuuksia palvella työelämää ja yrityksiä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa pitkäjänteisesti osaamiskeskittymiä kasvattamalla. Tutkimus- ja kehittämishankkeiden käynnistäminen ja ylläpito vaativat myös riittävää perusrahoitusta ja omarahoitusosuuksia, jotta kyvykkyyksiä ja TKI-infroja voidaan vahvistaa, kehittää ja ylläpitää.
- Suomi on jäänyt korkeakoulujärjestelmän kehittämisessä kauaksi jälkeen muuta läntistä Eurooppaa. Tästä esimerkkinä on se, että Suomi on läntisen Euroopan maista ainoa Tanskan (myllätty koko yliopistosektori) ja Itävallan (tulossa seuraavaan hallitusohjelmaan) ohella, jossa ei kehitetä kovaa vauhtia työelämälähtöisiä tohtoritutkintoja ja työelämäläheisen korkeakoulutuksen TKI-rahoitusta. Professorin ja maisterin tutkintonimikkeiden käyttöönotto ja YAMK-tutkintojen kahden vuoden työkokemuksen poisto ovat kustannusneutraaleja uudistuksia, joilla voidaan nopeasti parantaa ammattikorkeakoulujen kilpailukykyä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti koulutuksessa ja TKI-toiminnassa.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

3.10.2024

Koulutustaso nosto jää haaveeksi nykyisillä päätöksillä

Ammattikorkeakoulujen taloudellinen asema suhteessa tehtäviin ja velvoitteisiin heikkenee entisestään vuoden 2025 talousarviossa. Vaikka talousarviossa ammattikorkeakoulujen rahoitus kasvaa nimellisesti indeksikorotusten vuoksi, laskee ammattikorkeakoulujen reaalinen rahoitus noin 5 miljoonalla eurolla vuoden 2024 tasosta. Reaalisen rahoitustason laskun taustalla ovat erityisesti sote-harjoittelumaksuja vastaa tehdyt leikkaukset sekä avoimen korkeakoulutuksen maksujen ja lukuvuosimaksujen korotusten perusteella tehtävät leikkaukset. Ammattikorkeakoulujen yleistä taloudellista tilannetta kuvaa hyvin se, että niiden reaalinen perusrahoitus on vuoden 2025 talousarviossa noin 200 miljoonaa euroa pienempi kuin vuoden 2011 budjetissa.

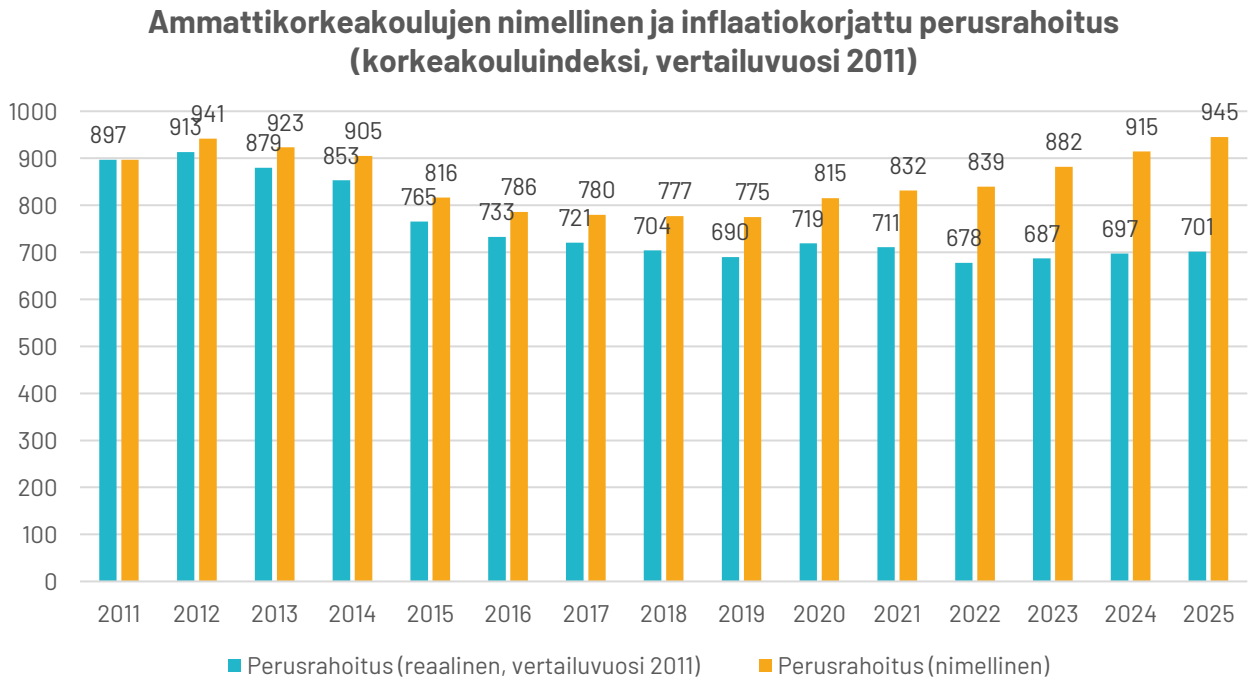

Arenen ja OKM:n tekemien kyselyjen mukaan ammattikorkeakoulut eivät ole nostamassa avoimen korkeakoulutuksen maksuja, sillä niiden arvioiden mukaan maksujen nosto vähentäisi merkittävästi kursseille osallistumista. Myöskään lukuvuosimaksut eivät ole enää kasvamassa ja laajoista stipendijärjestelmistä ammattikorkeakoulut ovat luopumassa jo ennakoivasti ennen täyskatteisuutta koskevan lain voimaantuloa. Lukuvuosimaksut menevät myös käytännössä kokonaan kansainvälisten opiskelijoiden opintojen järjestämiseen, jolloin maksut eivät helpota suomalaisten ja eurooppalaisten opiskelijoiden opintojen kustannusten kattamista. Ammattikorkeakoulut eivät kykene paikkaamaan leikkausten jättämää vajetta uusilla tulolähteillä.

Ammattikorkeakoulujen ja opetus- ja kulttuuriministeriön keväällä 2024 käymien tulossopimusneuvotteluiden lopputuloksena ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteet nousivat taas merkittävästi sopimuskaudelle 2025–2028. Ministeriön alustavien laskelmien mukaan tutkintotavoitteet nousevat seuraavalle sopimuskaudella kolmanneksella verrattuna vuosien 2020–2022 toteutuneisiin tutkintoihin ja viidenneksellä verrattuna sopimuskauden 2021–2024 tavoitteisiin.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

3.10.2024

Tutkintotavoitteiden ja siten aloituspaikkojen lisäämiseen ei ole kohdennettu lainkaan pysyvää uutta rahoitusta. Nykyinen malli mahdollistaa täysin epäläpinäkyvän toiminnan korkeakoulutuksen rahoituksessa. Arene haluaa palata malliin, jossa tutkintotavoitteet tarkastellaan talousarvioesitysten yhteydessä. Näin tavoitteita ei voisi nostaa kohtuuttomasti irrotettuna riippumattomiksi rahoituksen kehityksestä.

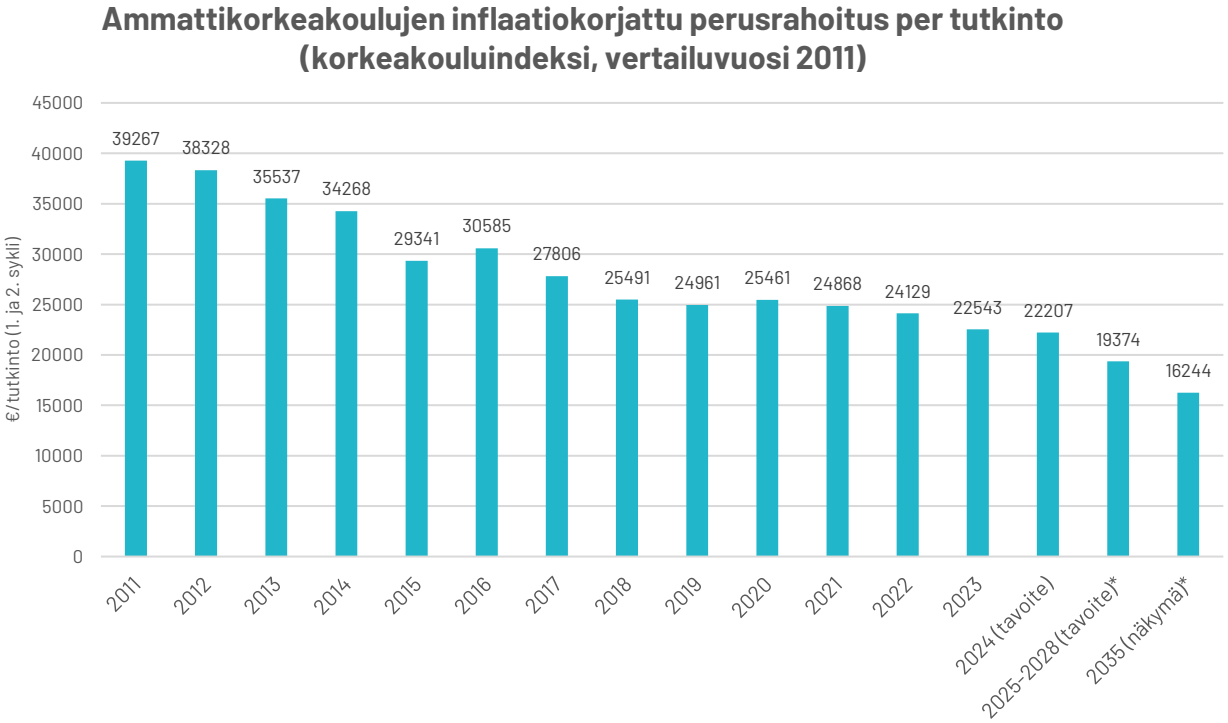

Aloituspaikkojen määrää on osittain pidetty korkealla erillisillä aloituspaikkoihin kohdennetuilla rahoituksilla. Lisäaloituspaikkarahoituksen saaminen edellyttää korkeakoulun pitämään aloituspaikkojen määrät edeltävien vuosien tasolla rahoituksen saamiseksi. Näin vaadittava aloituspaikkataso nousee joka vuosi. Monissa korkeakouluissa aloituspaikkojen sijaan haluttaisiin panostaa niukkenevat resurssit nykyisen opiskelijajoukon läpäisyn parantamiseen, sillä esimerkiksi tekniikan ja ICT-alan koulutuksissa koulutuksen läpäisy on heikentynyt. Nykyisen taloudellisen kehityksen valossa näyttääkin melko selvältä, ettei kansallinen tavoite nuorten aikuisten koulutustason nostamiseksi 50 % ikäluokassa onnistu vuoteen 2035 mennessä.

Ammattikorkeakoulut ovat tärkein toimija korkeakoulutettujen määrän lisäämisessä, sillä niissä aloittaa vuosittain kaksinkertainen määrä uusia opiskelijoita verrattuna yliopistoon, ja opiskelijat siirtyvät yliopistokoulutettuja nopeammin työelämään. Kansallisten koulutustavoitteiden saavuttaminen edellyttää panostusten kohdentamista erityisesti ammattikorkeakouluille.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

3.10.2024

Kasvava TKI-rahoitus kohdistuu nyt tehottomasti

Talousarviossa keskeisenä menolisäyksenä on eduskunnan joulukuussa 2022 hyväksymän valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 annetun lain mukaiset lisäinvestoinnit tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Hallitus on valinnut T&K-rahoituksen kohdentamisen painopisteeksi Business Finlandin ja Suomen Akatemian kautta rahoitettavat tutkimus- ja kehittämishankkeet, yliopistojen tohtorikoulutuspilotit ja EuroHPC LUMI:n korvaamisen uudella supertietokoneella. Arene pitää tärkeänä budjettiriihen kirjausta, jonka mukaan Business Finlandille jaettavaksi annettu rahoitus kohdistetaan yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyöhön. Arene korostaa, että Business Finland jatkaa rahoitusinstrumenttiensa kehittämistä siten, että ne tukevat nykyistä paremmin eniten työllistämis- ja kasvupotentiaalia Suomessa omaavien palvelusektorin ja pk-yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan tarpeita. Uusin taloustieteellinen tutkimus osittaa, että suurille, asemansa vakiinnuttaneille yrityksille suunnatut T&K-toiminnan tuet ja verohelpotukset johtavat tehottomaan resurssien hyödyntämiseen.

Kuten talousarvioesityksen sivun 67 taulukosta voidaan nähdä, vähentävät hallitusohjelmassa päätetyt leikkaukset ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen myös niiden TKI-toimintaan tarkoitettua julkista rahoitusta. **Talousarvioesityksen mukaan ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaan kohdennettava rahoitus pienenisi ensi vuonna laskennallisesti 7 miljoonaa euroa samaan aikaan, kun yliopistojen ja tutkimuslaitosten T&K-rahoitus kasvaa yhteensä yli 100 miljoonalla eurolla.** Yhdessä tutkintotavoitteiden noston kanssa tämä tekee ulkopuolisen TKI-rahoituksen hankinnasta entistä haastavampaa, kun koulutustavoitteiden nosto edellyttää resurssien lisäämistä koulutuksessa ja perusrahoitusta jää vähemmän käytettäväksi tutkimus- ja kehittämishankkeiden käynnistämiseen ja omarahoitusosuuksien rahoittamiseen.

Ammattikorkeakoulut korostavat, että T&K-rahoituslaissa päätettyjä lisäresursseja tulisi kohdentaa suoraan ammattikorkeakouluille niiden TKI-kyvykkyyksien vahvistamiseksi. Parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraportissa yksiselitteisesti esitettiin, että rahoitusta tulisi kohdentaa myös suoraan korkeakouluille perusrahoituksen kaltaisessa muodossa. Tämä voitaisiin edelleen toteuttaa samaan tapaan kuin ammattikorkeakouluille vuoden 2024 budjetissa kohdennettu 10 000 000 euroa ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan vahvistamiseen. Näin rahoitus voidaan varmistaa kohdentuvan aidosti T&K-rahoituslaissa edellytettyyn TKI-toimintaan.

Arene korostaa – lukuisten tutkijoiden tavoin – että TKI- panostusten merkittävä lisääminen TKI-toimintaan ennen koulutustason nostoa johtaa investointien valumiseen palkkoihin tai huonosti toteutettuihin hankkeisiin riittävän osaamisen puuteen vuoksi. Sama haaste koskee tohtorikoulutuksen lisäpanostuksia, joiden vaikuttavuus voisi olla suurempi, jos panostukset olisi laitettu alkuvaiheessa alemman ja ylemmän korkea-asteen koulutusmäärien lisäämiseen. Lisäksi jo nyt nähdään, että tässä vaiheessa tohtoripilotteihin valituista vain 40 % on suomalaisia. Ilman ihmeitä rahoitamme siis merkittävällä valtion rahoituksella muiden maiden TKI-kyvykkyyksien kasvattamista.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

3.10.2024

Nimikemuutoksilla ammattikorkeakoulujen tuottavuus kasvuun kustannusneutraalisti

Tiukassa taloudellisessa tilanteessa toiminnan kehittäminen ja uudistaminen tulisi tehdä siten, että vaikuttavuus ja tehokkuus kasvaa ilman lisäkustannuksia. Ammattikorkeakoulujen osalta tällaisia toimia voidaan tehdä parantamalla ammattikorkeakoulujen kotimaista ja kansainvälistä vetovoimaa ja kilpailukykyä ottamalla käyttöön yleiset eurooppalaiset käytännöt nimikkeiden ja tutkintojen osalta. **Suomi on ainoa maa Euroopassa, joissa ammattikorkeakouluilla ei ole käytössä professorin nimikettä ja duaalimallia toteuttavista maista Belgian Vallonian kanssa ainoa maa, jossa ammattikorkeakouluilla ei ole oikeutta maisterin tutkintonimikkeeseen ylemmissä korkeakoulututkinnoissa.**

Professorin nimikkeen käyttöönotto ammattikorkeakouluissa olisi kustannusneutraali uudistus, jonka myötä ammattikorkeakoulujen kiinnostavuus työnantajan kasvaisi erityisesti kansainvälisten osaajien keskuudessa ja nimike myös helpottaisi kansainvälisiin TKI-rahoitushakuihin osallistumista ja kumppanuuksien rakentamista. Maisterin nimike taas kasvattaisi ammattikorkeakoulujen ylempien tutkintojen vetovoimaa, selkeyttäisi AMK-tutkinnon suorittaneiden koulutuspolkua ylempään tutkintoon ja siten nopeuttaisi koulutustason nosta. Kyse on myös merkittävästä koulutuksellisen tasa-arvon teosta, sillä juuri ammattikorkeakoulutusta on väylä, jolla ei-korkeakoulutetusta taustа tulevat pääsevät eteenpäin asiantuntija ja johtajaurille.

Nimikkeiden lisäksi ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa edellytetystä kahden vuoden työkokemusvaateesta ennen opintojen aloittamista olisi syytä luopua, sillä vaade vaikeuttaa yhteistyötä esimerkiksi *Eurooppalaiset yliopistot* -alliansseissa toimiville ammattikorkeakouluille yhteisten tutkintojen rakentamisessa allianssikumppaneiden kanssa. Työkokemusvaateen poistolla ei kuitenkaan tavoitella YAMK-tutkintojen profiilin muutosta nykyisestä.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Konkola
puheenjohtaja

Ida Mielityinen
toiminnanjohtaja

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi